

УДК 378.14:82(100)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-41>**Світлана ЗУБЕНКО,***orcid.org/0000-0002-1035-6209**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов**Харківського національного університету імені О. М. Бекетова
(Харків, Україна) zubenkosvitlana@gmail.com***Тетяна МИХАЙЛОВА,***orcid.org/0000-0001-6110-6405**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов**Харківського національного університету імені О. М. Бекетова
(Харків, Україна) tet.mikh@ukr.net***Валентина ПРЯНИЦЬКА,***orcid.org/0000-0001-6710-5227**старший викладач кафедри іноземних мов**Харківського національного університету імені О. М. Бекетова
(Харків, Україна) pryaniczka.valentina@gmail.com*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена проблемам викладання історії зарубіжної літератури студентам-філологам у закладах вищої освіти. Актуальність дослідження зумовлено потребами вдосконалення викладання майбутнім перекладачам курсу з історії зарубіжної літератури. Мета статті – виявити актуальні проблеми викладання історії світової літератури в університетах, окреслити шляхи розв'язання вказаних проблем для підвищення якості підготовки перекладачів-бакалаврів. Виявлено такі проблеми викладання зарубіжної літератури в університетах: відсутність мотивації студентів до читання, уривчастість їхніх знань про основні історико-культурні та літературні явища, зниження загального, літературного й мовленнєвого розвитку, недостатня кількість аудиторних годин, низька ефективність методів викладання літературознавчих дисциплін, недостатня розробленість ціннісного підходу до вивчення літератури, зниження зацікавленості в навчанні та його формалізація, недостатність матеріально-технічного забезпечення викладання світової літератури, нестача українськомовних перекладів деяких зарубіжних творів для проведення компаративних досліджень, уникання новітніх освітніх технологій і небажання деяких викладачів удосконалювати процес навчання профільних дисциплін тощо. Труднощі в навчальному процесі пояснюємо ще значним обсягом теоретичного матеріалу, пандемією та карантинними заходами, нерозумінням студентами важливості систематичної самоосвіти під час вивчення світової літератури. Запропоновано такі шляхи поліпшення викладання курсу: систематичне оновлення робочих програм, матеріально-технічного забезпечення навчальної дисципліни; активна праця щодо опанування студентами фундаментальними філологічними знаннями, розвитку мовленнєвих навичок студентів, збагачення їхнього словникового запасу; ширше залучення інформаційних технологій; проектна діяльність; літературні вечори й гуртки; крос-культурне навчання; інтерактивні методи; творчі завдання; поширення історико-культурних, інтерпретаційних, лінгвостилістичних завдань роботи з художніми текстами; введення літературознавчих спецкурсів; вироблення навичок самоосвіти.

Ключові слова: зарубіжна література, літературна освіта, літературознавча компетентність, філолог, перекладач.

Svitlana ZUBENKO,*orcid.org/0000-0002-1035-6209**Candidate of Philological Sciences,**Associate Professor at the Department of Foreign Languages**O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv**(Kharkiv, Ukraine) zubenkosvitlana@gmail.com*

Tetyana MYKHAYLOVA,

orcid.org/0000-0001-6110-6405

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

(Kharkiv, Ukraine) tet.mikh@ukr.net

Valentina PRYANITSKA,

orcid.org/0000-0001-6710-5227

Senior Teacher at the Department of Foreign Languages

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

(Kharkiv, Ukraine) pryanickaya.valentina@gmail.com

ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING OF FOREIGN LITERATURE IN UNIVERSITIES

The article is devoted to the problems of teaching the history of foreign literature to students-philologists in the universities. The relevance of the study is due to the need to improve the teaching of future translators of the course on the history of foreign literature. The purpose of the article is to identify current problems of teaching the history of world literature in universities, to outline ways to solve these problems to improve the quality of training of bachelor translators. The following problems of teaching foreign literature at universities were revealed: lack of motivation of students to read, fragmentary knowledge of the main historical, cultural and literary phenomena, reduction of general, literary and speech development of students, insufficient number of classroom hours, low efficiency of teaching literary disciplines, insufficient development of a value-based approach to the study of literature, reduction of interest in learning and its formalization, insufficiency of material and technical support for teaching world literature, lack of Ukrainian translations of some foreign works for comparative research, avoidance of the latest educational technologies and unwillingness of some teachers to improve the teaching process of specialized disciplines, etc. Difficulties in the educational process are explained by a significant amount of theoretical material, pandemics and quarantine measures, students' misunderstanding of the importance of systematic self-education in the study of world literature. The following ways to improve the teaching of the course are proposed: systematic updating of work programs, textbooks and manuals; active work on mastering by students' speech skills, enrichment of their vocabulary; wider involvement of information technologies; project activity; literary evenings and circles; cross-cultural, interpretive, linguistic and stylistic tasks of working with literary works; introduction of special literary courses; developing self-education skills.

Key words: *foreign literature, literary education, literary competence, philologist, translator.*

Постановка проблеми. Нині особливої уваги потребує професійна підготовка майбутніх філологів-перекладачів, якою передбачено оволодіння ними інноваційними знаннями й уміннями у фаховій сфері, розвиток особистісних та набуття творчих і дослідницьких якостей і яка потребує систематичного оновлення у зв'язку з тим, що постійно зростають вимоги до фахівців гуманітарного профілю. Формуванню літературознавчої компетентності сприяє курс історії зарубіжної літератури, що у вищій школі залучає студентів до найкращих досягнень світової літератури, навчає професійно сприймати літературні явища, розуміти й розкривати специфіку естетичних проблем та образного мислення в різні історико-культурні періоди, розвиває мислення й мовлення, творчі якості майбутніх філологів, формує світоглядні й моральні переконання, навички самостійної пізнавальної діяльності, виховує естетичні смаки й читацьку культуру, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці, тому, безсумнівно, варто удосконалювати

процес підготовки філологів відповідно до сучасних вимог. Викладання світової літератури майбутнім перекладачам не тільки надає системні знання про основні періоди розвитку зарубіжної літератури від давнини до ХХІ ст., еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища, тенденції розвитку світового літературного процесу, але й допомагає вільно, гнучко й ефективно використовувати вивчені мови в усному та писемному спілкуванні для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах людської життєдіяльності, створюючи нові тексти різних жанрів і стилів державною та іноземними мовами, аналізувати, систематизувати та інтерпретувати мовно-літературні факти, перекладати оригінальні тексти, здійснювати лінгвістичний і літературознавчий аналіз різноманітних дискурсів. Однак оволодіння студентами такими знаннями й уміннями можливе лише за цілеспрямованого, добре продуманого й організованого навчання, тому педагоги завжди мають завдання – організувати й забезпечувати навчальний процес

на належному рівні. Отже, *актуальність* дослідження зумовлено потребами вдосконалення викладання курсу з історії зарубіжної літератури.

Аналіз досліджень. Ми проаналізували наукові розвідки з питань методики викладання літературознавчих дисциплін і виявили, що ще донедавна науковці цікавилися переважно проблемами викладання літератури (української, зарубіжної) у школі, але, на нашу думку, приділяли недостатньо уваги аспектам літературної освіти в ЗВО. Нині ситуація змінюється: дедалі більше науково-методичних праць педагогіки присвячують вивченню літературознавчих дисциплін в університетах. Це стосується й питань викладання історії світової літератури, важливість якої визнають сучасні педагогіки, підкреслюючи, що за нових умов постала проблема розвитку творчого мислення студента, формування його комунікативних умінь та практичної підготовки до активної життєдіяльності в постійно мінливому соціальному середовищі. Особливості, методи й прийоми викладання різних літератур у середній і вищій школі досліджували такі українські та зарубіжні науковці, як О. Бандура, О. Богданова, А. Коржупова, М. Кудряшов, А. Лісовський, В. Неділько, Є. Пасічник, Г. Пранцова, С. Пультер, З. Рез, А. Ситченко, Г. Токмань, Л. Удовиченко та ін. Про взаємозв'язки вітчизняної та світової літератур, проблеми методики викладання зарубіжної літератури в школі, підготовки програм, наступності викладання світової літератури у вищій та середній школі, особливості стилістичного аналізу творів писали В. Гладишев, Ж. Клименко, В. Маранцман, Л. Мацевко-Бекерська, Л. Мірошниченко, К. Нартов, Д. Наливайко, О. Пронкевич, К. Таранік-Ткачук, Ф. Штейнбук. Інноваційні методи й прийоми вивчення зарубіжної літератури, основи компаративістського аналізу, розроблення навчальних планів і програм у вищій школі досліджено в працях таких національних і закордонних науковців, як І. Безбородих, О. Бровко, О. Галич, Г. Давиденко, О. Ісаєва, Г. Клочек, Ю. Ковбасенко, І. Козлик, І. Кустовська, О. Семенов, Susanne Reichl та ін. Майже всі науковці переконані, що за допомогою художнього слова педагогіки на заняттях з літератури, зокрема зарубіжної, і в школі, і в ЗВО формують гуманістичний світогляд, виховують у здобувачів освіти моральні якості та естетичні смаки, толерантне ставлення до представників інших етносів. Проте, на думку педагогіків, питання методики викладання зарубіжної літератури в університетах набагато краще репрезентовано в сучасних західних розвідках (Кустовська, 2018: 149–150).

Уважаємо, що проблеми викладання історії зарубіжної літератури в закладах вищої освіти потребують детальнішого розроблення та висвітлення у фаховій літературі. На нашу думку, є потреба розробити шляхи покращення підготовки філологів.

Мета статті – виявити актуальні проблеми викладання історії світової літератури в закладах вищої освіти, окреслити шляхи розв'язання вказаних проблем для підвищення якості підготовки перекладачів-бакалаврів у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Одним із завдань сучасної вищої освіти є виховання гармонійної, усебічно розвиненої, духовно-моральної особистості, яка вільно мислить, має здатність захищати свої переконання, а вивчення зарубіжної літератури якраз і сприяє особистісно-професійному становленню перекладачів. Курс світової літератури має неоціненну важливість не тільки для формування літературознавчої компетентності майбутніх перекладачів, вивчення мови, літератури, традицій і менталітету іншого народу, але й для інтелектуального збагачення, подальшого розвитку світоглядних і моральних позицій студентів, зростанню національної самосвідомості, пробудження цікавості до вивчення мови, історії та культури певної країни.

Викладання історії світової літератури у ЗВО здійснюємо: а) відповідно до вимог стандартів вищої освіти України, освітньо-кваліфікаційних характеристик, навчальних планів, освітньо-професійних програм, робочої програми для підготовки перекладачів; б) на підставі особистісно зорієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, комунікативного, розвивального, соціокультурного й аксіологічного підходів до системи професійної підготовки студентів-філологів, використовуючи сучасний досвід національних і зарубіжних науковців, у результаті чого відбуваються й змінення освітніх стандартів, й оновлення педагогічних технологій. Концепцію викладання історії світової літератури в університеті будемо на дидактичних, літературознавчих і методичних принципах: науковості, історизму, системності, систематичності, послідовності, емоційності, ідейності, проблемності, індивідуального підходу, наочності, професійної спрямованості, цілісності аналізу, критичного підходу, наступності, репрезентативності, інтегрованості, інтертекстуальності, інтермедіальності, діалогізму, компаративізму, країнознавчого підходу та реконструювання потрібних фонових знань, ціннісного підходу, толерантності, нерепресивної свідомості, естетизму, розвитку творчих здібностей студентів, зв'язку літератури із життям та вихованням

тощо. Варто наголосити, що викладання історії світового літературного процесу за умов глобалізації та інтеграції відбувається в контексті розвитку суспільства, культури й мистецтва, із проведенням порівнянь між оригіналами творів й художніми перекладами українською мовою, виявленням типологічних взаємозв'язків, аналізом різноманітних процесів рецепції, із дотриманням міжпредметних зв'язків.

Науковці серед методологічних принципів у літературознавстві називають ще: філософсько-естетичний (література як самодостатній вид мистецтва); циклічності в історичному просторі й часі (мистецтво розвивається ніби циклами, але при цьому змінюється); літературної спадкоємності (наслідування традицій по-новому); послідовного врахування складної динаміки взаємодії в літературному процесі стадіального й національного складників; неупередженості (рівноправність і самоцінність усіх епох, народів, літератур); наукової спадкоємності тощо (Козлик, 2001), яких теж дотримуємося.

Слід відзначити, що опанування світової літератури у вищій школі відбувається передусім на науковій основі відповідно до професійних завдань, оскільки головним стає завдання щодо формування літературознавчої та комунікативної компетентностей майбутніх філологів, надання цілісних уявлень про світовий письменницький процес і літературну критику як систему, оскільки ми готуємо не просто кваліфікованих читачів, обізнаних, розвинених і вихованих громадян, як у школі, а майбутніх філологів, науковців, перекладачів, фахівців з літературознавства (Козлик, 2001). Так, Б. Шалагінов звертає увагу на відмінності «шкільного аналізу» й «наукового аналізу» літературного твору, стверджуючи, що так званий «шкільний аналіз» унеможливує наукове вивчення твору й лише зводиться на методично зручне передання готових знань, натомість у ЗВО має здійснюватися вже системне вивчення історико-літературного розвитку (Шалагінов, 2004).

Отже, головними завданнями літературної освіти в університетах визнаємо формування літературознавчої компетентності, яка передбачає засвоєння студентами методики аналізу художніх текстів, формування вмінь аналізувати художні тексти, вибудовувати систему образів і виявляти еволюцію характерів персонажів, уміння узагальнювати здобутки майстрів слова, розмежовувати традиції й новаторство, прогнозувати розвиток напрямів і стилів, створювати нові тексти різних родів і жанрів у професійній діяльності перекладача.

Визнаємо важливою й потребу дотримання основних засад наступності вивчення курсу в школі та ЗВО, поглибленні вивчення змісту курсу в університетах (Козлик, 2001). Певною мірою намагаємося уникати дублювання, однак без деяких видатних письменників та їхніх творів важко уявити літературний процес, тому прагнемо урізноманітнювати й поглиблювати програму, подавати матеріал на іншому інтелектуально-емоційному рівні, а також поєднати певною мірою розірвані, можливо, уявлення колишніх школярів про єдність, неперервність літературного процесу. Для цього періодично ознайомлюємося з програмою вивчення курсу в загальноосвітній школі, методичною літературою, коригуємо власну робочу програму у ЗВО.

Варто зауважити, що ефективність навчання майбутніх філологів залежить і від якості робочої програми навчальної дисципліни, яку ми уклали відповідно до основних літературно-історичних епох розвитку мистецтва, орієнтуючись на суспільні потреби часу та сучасні вимоги до майбутніх філологів, і яку ми періодично вдосконалюємо, доповнюючи творами різних історико-літературних періодів, пропонуємо до вивчення постмодерністські твори, звертаючись, зокрема до тем гендеру, психоаналізу тощо, оскільки прагнемо підготувати студентів до непростого реального життя, розуміння психології інших людей, що є важливим для майбутніх перекладачів. Оновлювати робочу програму доводиться й у зв'язку й зі зміненням шкільних програм з історії зарубіжної літератури, проте слідкуємо за тим, щоб у змісті програми була така кількість тем і художніх творів, які б надали студентам можливість у результаті їх прочитання та інтерпретації досягнути особливості розглядуваної епохи, світового літературного процесу, морально-естетичних переконань письменників. Серед критеріїв, за якими добираємо тексти для вивчення, відзначмо такі: ціннісний (художня цінність, гуманістична спрямованість, значущість творів в історії суспільств і світової літератури, яскраве репрезентування головних ознак художніх напрямів); актуальності (злободенність проблематики); змістовий (ідейно-художнє багатство, гуманістичне наповнення, інтелектуальність, спонування до роздумів на суспільно-культурні, етичні та інші теми); реалістичності (відмова від творів з прикрашенням дійсності, щоб не орієнтувати студентів на хибне сприйняття дійсності); варіативний (твори різних родів і жанрів для всеохопного показу рівня розвитку літератури в певний період), формальний (художня довершеність форми, тексти без скоро-

чень), країнознавчий (репрезентування фонових знань), виховний (подання негативних явищ із життя суспільства чи особистості для вироблення критичного ставлення до реалій і вміння оцінювати прочитане) (Ковбасенко, 2013; Шацька, 2010). Саме ці критерії сприяють, на нашу думку, добору таких художніх текстів, прочитавши які студенти здобувають певний життєвий досвід, формують моральні переконання, активну життєву позицію, потребу самоосвіти. У робочій програмі курсу визначено й основні літературознавчі терміни, якими мають оволодіти студенти для аналізу художніх творів.

Стикаємося й проблемами, готуючись до занять з історії зарубіжної літератури. Серед цих проблем, зокрема, недостатня кількість якісної навчально-наукової літератури, не завжди є доступ до автентичних текстів. До вивчення студентам пропонуємо сучасні наукові й навчально-методичні джерела з курсу, опубліковані за останні двадцять років, оскільки вважаємо, що літературна критика 1990-х рр. ще може містити залишки політичних ідей, хоча розуміємо, що цілком позбутися певної ідеологізації літературно-критичних матеріалів неможливо, оскільки художня література відтворює реальну дійсність (хоча кожен автор робить це своєрідно), а також через те, що курс історії літератури є одночасно концептуальним і методико-практичним, загалом не може бути відірваним від певних ідеологічних настанов, але нині такі засади здебільшого загальнолюдські, моральні, а не політичні. Отже, відзначаючи користь наявних посібників, мусимо підкреслити потребу оновлення джерел із вивчення зарубіжної літератури, оскільки з'являються нові автори і твори, змінюється сприймання відомих художніх текстів тощо. Отже, самостійно готуємо конспект лекцій і методичні рекомендації щодо вивчення курсу.

Викладання зарубіжної літератури ускладнюється ще й тим, що іноді відсутні українськомовні переклади творів (саме сучасних авторів), що унеможлиблює проведення порівняльного аналізу художніх творів з оригіналами. Уважаємо, що для підготовки перекладачів потрібні антології творів світової літератури, а видання й перевидання перекладів сучасних зарубіжних творів українською мовою дасть змогу ознайомитися з працею національних перекладачів, порівняти тексти оригіналів з різними інтерпретаціями, виконати завдання на компаративній і перекладацькій аналізі.

Нині констатуємо неприємний факт зниження інтересу в суспільстві до читання художньої літе-

ратури. Проблема відмови молоді, зокрема студентів, від читання є, на думку науковців і педагогів, глобальною як географічно (наявна не тільки в Україні, але і в інших країнах), але й соціально, оскільки пов'язана з проблемою грамотності, подальшого культурного розвитку наступних поколінь, суспільства (Марчук). На нашу думку, така ситуація зумовлена, по-перше, соціокультурною ситуацією, розвитком інформаційних технологій і проникненням їх в усі сфери сучасного життя суспільства; по-друге, віковими особливостями студентів, зміненням ціннісних пріоритетів молодих поколінь; по-третє, зниженням рівня відповідальності молоді за власні вчинки; по-четверте, небажанням учитися й пошуком легких шляхів у цьому житті до збагачення, слави, процвітання, по-п'яте, лінощами, байдужістю, зниженням комунікативної культури, слабким розвитком образного мислення, «кліповим мисленням», небажанням міркувати, «непрестижністю читання», страхом бути «ботаніком», подорожчанням книг, нерозумінням не тільки застарілої, а й сучасної загальнозживаної лексики (парадокс: через недостатню начитаність, що ускладнює читання) тощо. До того ж майбутні перекладачі, як вони стверджують, в університеті завантажені з мовних дисциплін. А ще в Інтернеті наявні скорочені варіанти художніх творів, перекази! Усе це, на превеликий жаль, аж ніяк не сприяє активізації читацької діяльності. Але саме така діяльність є запорукою мисленнєвого й мовленнєвого розвитку здобувачів освіти. У зв'язку із цим переконані, що викладач ЗВО має зробити все можливе, щоб підвищити зацікавленість студентів у читанні, для цього потрібно реалізовувати принцип життєвості викладання (пов'язаності розглядуваних загальнолюдських проблем із реальним життям), організувати буккросинг, конкурси декламаторів, літературні вечори, працю літературних гуртків, демонструвати, що книги не тільки розважають, але й передають чийсь досвід, розвивають креативне мислення, допомагають позбутися самотності, дають відповіді на певні питання, указують вихід зі скрутних ситуацій, формують громадянську відповідальність (і це про читання серйозних книг).

Актуальним є питання про методи й форми проведення лекційних і практичних занять. Доцільними визнаємо такі типи лекцій: класичні (інформативні), оглядові, проблемні, лекції-візуалізації (із застосуванням презентацій, цінні за умов дистанційного навчання під час пандемії), основну увагу на яких приділяємо поясненню потрібних літературознавчих термінів, характе-

ристиці періодів літературного процесу, біографії та творчості основних представників художніх напрямів, правилам літературознавчого аналізу художніх текстів, ілюструючи теоретичний виклад прикладами з творів. Корисним вважаємо досвід колег з інших ЗВО, які пропонують варіювати види лекційних занять, застосовуючи, наприклад, лекції з елементами вікторини, концептуальними тестами, комбіновані лекції з науковими доповідями й презентаціями студентів (Кустовська та ін., 2018), що допомагають формувати в здобувачів освіти професійні компетентності (інформаційно-технологічну, комунікативну, літературознавчу, викладацьку). Нині переважають проблемні лекції із застосуванням мультимедійних презентацій.

Практичні заняття, на нашу думку, повинні містити проблемні завдання, мають бути проведені за добре продуманою методикою, із застосуванням інноваційних технологій. Обов'язковими визнаємо такі завдання: 1) історико- та соціокультурний аналіз (обговорення особливостей історико-культурної доби); 2) конспектування літературно-критичних праць про творчість письменника та їх аналіз; 3) головне – власне аналіз художніх текстів (Семенов: 2004); 4) завдання на знання текстів; 5) пошук художніх засобів або цитат для виявлення засобів характеристики персонажів, з'ясування особливостей певного художнього напрямку (течії) або ідіостилю письменника; 6) активні види праці (ділові ігри, дискусії, круглі столи, вікторини, мозкові штурми, інтелектуальні розминки); 7) праця зі словником літературознавчих термінів; 8) компаративний аналіз (порівняння розвитку літературних явищ, творів різних національних культур або різних періодів творчості одного автора); 9) перекладацький аналіз: зіставлення оригіналів і художніх перекладів творів різними мовами, виявлення ступеня адекватності перекладу; 10) творчі завдання: підготовка презентацій; написання есе або рецензій на твір; створення мікрогрупами карт пам'яті (у школі це так зване «грунування»); написання синквейнів (сенканів); 11) науково-дослідницькі (підготувати доповідь на науково-практичну конференцію); 12) запам'ятовування поезій мовою оригіналу, що сприяє збагаченню лексичного запасу, формує мовленнєві навички; 13) пошук інформації з інших видів мистецтва (музики, живопису, архітектури); 14) проведення літературно-творчих вечорів, на яких студенти ставлять уривки з художніх творів різних жанрів, декламують твори зарубіжних авторів мовою оригіналу, читають власні твори, що сприяє створенню мовно-культурного середовища загалом. Для визначення рівня засвоєння

навчального матеріалу та оцінювання результатів самостійної роботи проводимо фронтальні письмові опитування, термінологічні диктанти. Корисним є й тестування, яке економить час викладача, дає змогу об'єктивно оцінювати рівень знань студентів, індивідуалізувати процеси навчання, самостійної роботи й контролю, однак тестовими завданнями не зловживаємо, оскільки результатів такої перевірки, на наше переконання, недостатньо для об'єктивного визначення рівня мовної, мовленнєвої, літературознавчої й перекладацької компетентностей майбутнього фахівця. Під час вивчення світової літератури недостатньо використовуємо ще такі методично вмотивовані форми роботи у вищій школі, як відвідування літературного музею, науково-практичні конференції, ознайомлення з літературними й літературно-методичними журналами, замало вивчаємо зв'язки творчості деяких зарубіжних авторів з Україною.

Літературна підготовка майбутнього філолога передбачає проведення певних компаративних досліджень для здобуття ним відповідних умінь і навичок: порівняння літературних творів різних народів, їхніх елементів (мотивів, образів), персоналій, їхньої творчості, стилю, виявлення традиційного та новаторського, спільного й самобутнього в національних літературах, зіставлення оригінальних текстів і українськомовних перекладів, виявлення естетичної цінності перекладів, вивчення можливостей передання літературних образів під час перекладання художніх творів і створення образу чужого народу у творі (імагологічний компонент, за термінологією Д. Наливайка, В. Будного, М. Ільницького). Це, по суті, новий вид діяльності для студентів, призначений для вивчення інтертекстуальних, інтердисциплінарних зв'язків, оскільки практика порівняльного вивчення літератури в загальноосвітній школі ще не набула достатнього впровадження, відбувається епізодично і цілком залежить від винахідливості, педагогічної майстерності, ініціативи вчителя (Давиденко, 2003). Компаративістський аналіз визнаємо корисним для вивчення і рідної, і зарубіжної літератури, оскільки він сприяє виявленню генетичних і контактних взаємозв'язків і взаємовпливів між літературами різних країн, закономірностей світового літературного процесу загалом, лексичного багатства і невичерпних стилістичних можливостей різних мов, подає лінгвокраїнознавчу інформацію, що загалом покращує розуміння літературних творів, формує в перекладачів шанобливе ставлення до національних літератур.

Нині визнано, що поєднання традиційних і новітніх освітніх технологій, зокрема інформа-

ційних, має забезпечити більш якісний рівень підготовки фахівців, а сучасна молодь більше орієнтована на використання цифрових технологій, ніж на читання книжок (Кустовська, 2018). З одного боку, за допомогою Інтернету студенти можуть прочитати (прослухати) будь-який художній чи критичний текст, здобути вміння критично визначати достовірність і користь віднайдених матеріалів, аналізувати здобуту інформацію. Під час карантину у зв'язку з пандемією вірусу Covid-19 ми використовували різноманітні платформи та оболонки для проведення лекцій-презентацій, практичних занять онлайн, дистанційних колективних консультацій та індивідуальних бесід, які забезпечили проведення навчального процесу. Інтернет-технології дають можливість педагогам проводити тестування, ставити проблемні завдання, розробити наочні засоби навчання (наприклад, презентації Power Point дали змогу пришвидшити темп проведення заняття, зацікавити здобувачів освіти, варіювати послідовність викладення матеріалу, підвищити його якість, оскільки під час демонстрування слайдів працює як слухова, так і зорова пам'ять, змінюється емоційний стан здобувачів освіти, покращуються сприймання та засвоєння матеріалу. Однак потребує уваги методика дистанційного викладання історії зарубіжної літератури, слід також навчити студентів працювати самостійно, свідомо, систематично.

З іншого боку, тут є певні складнощі, оскільки поки що деякі студенти не мають надійного програмового забезпечення й сучасних технічних пристроїв (через фінансові питання); матеріали в Інтернеті швидко застарівають, містять помилки, які студенти часто не помічають, тому що користуються переважно не електронними підручниками й статтями, а Вікіпедією та сайтами, що пропонують матеріали, автори яких нікому не відомі; демонстрування слайдів має й негативні наслідки, які виражаються переважно в пасивності студентів як на лекціях, так і в подальшому опануванні матеріалу, оскільки здобувачі освіти вважають почуту й побачену інформацію цілком достатньою для відповідей і здобуття певних балів. Незважаючи на ці проблеми, з досвіду можемо констатувати, що проведення занять із застосуванням комп'ютерних технологій допомагає зацікавити й навчати студентів, розвивати творчу уяву та здібності, мотивувати на вивчення світової літератури та іноземних мов тощо.

Серед проблем викладання зарубіжної літератури слід назвати ще недостатній рівень розвитку мовлення здобувачів освіти, про це свідчать усні й

письмові відповіді студентів I–II курсів, які часто будують примітивні речення, мислять і говорять штампами, не дбаючи про багатство, правильність і красу своїх висловлень, а головне – не вдумуючись у зміст сказаного, і яким іноді бракує слів для висловлення думок. Однак систематичні читання й обговорення прочитаного протягом декількох семестрів даються взнаки: наприкінці курсу здобувачі освіти демонструють більш зв'язне, логічне мовлення, навички наукового аналізу, усвідомлено застосовують літературознавчі терміни. Проблемою викладання зарубіжної літератури є й недостатня кількість годин, відведена на аудиторні заняття, оскільки не вистачає часу на поглиблене вивчення особливостей літературного процесу, у зв'язку із цим маємо приділяти більше уваги самостійній роботі студентів для ознайомлення їх із кращими зразками світової літератури, формування професійних умінь і навичок з інтерпретації художніх творів. Звісно, ефективність занять із зарубіжної літератури залежить і від педагога, оскільки його вміння й навички також забезпечують якість літературної освіти у вищій школі. Корисним залишається й підвищення науково-методичної кваліфікації викладачів ЗВО. Знаємо з досвіду, що досить нелегко знаходити інформацію про новітні видання художніх творів, їхні тексти, критичні відгуки. Однак ще важче мотивувати педагога до оновлення методів навчання.

Отже, нині маємо якісно новий етап розвитку сучасної методики викладання літератури, який, проте, має як позитивні (застосування інноваційних методів і технологій навчання, інтеграція з іншими навчальними дисциплінами, усунення заідеологізованості та заштампованості), так і певною мірою негативні тенденції розвитку літературної освіти (проблема формування читацької культури у здобувачів освіти, відсутність мотивації до читання, уривчастість знань про літературні явища, зниження загального, літературного й мовленнєвого розвитку прийнятих абітурієнтів, недостатня кількість аудиторних годин, недосконалість робочих програм, низька ефективність методів викладання літературознавчих дисциплін, збільшення кількості студентів у групах, зниження рівня індивідуального залучення їх у процес обговорення, іноді відсутність наступності викладання в загальноосвітній школі і ЗВО, недостатня розробленість ціннісного підходу до вивчення літератури, зниження зацікавленості в навчанні та його формалізація, недостатність матеріально-технічного забезпечення викладання світової літератури, нестача українськомовних перекладів деяких зарубіжних творів для

проведення компаративних досліджень, небажання деяких викладачів удосконалювати процес навчання профільних дисциплін тощо). Труднощі в навчальному процесі пояснюємо й іншими причинами: значним обсягом теоретичного матеріалу, пандемією та карантинними заходами, унаслідок чого змушені переходити на дистанційну форму навчання, нерозумінням студентами важливості систематичної самоосвіти під час вивчення світової літератури тощо. Мусимо визнати, що все вищеназване аж ніяк не сприяє поліпшенню викладання, налагодженню взаємозв'язків викладача й студентів та засвоєнню здобувачами освіти потрібного обсягу знань, умінь і навичок.

Пропонуємо такі шляхи поліпшення викладання курсу із зарубіжної літератури: 1) систематично оновлювати робочу програму, матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни (підручники, посібники, методичні рекомендації); 2) активно працювати щодо опанування студентами фундаментальними філологічними знаннями, розвитку мовленнєвих навичок студентів, збагачення їхнього словникового запасу, що дасть змогу підвищити рівень засвоєння літературознавчих умінь; 3) модернізувати методи й прийоми викладання, вводити новітні форми роботи (праця з інтернет-платформами, мобільними застосунками; проектна діяльність; крос-культурне навчання; інтерактивні методи); 4) поширювати форми праці, що сприяють формуванню вмінь роботи з художнім текстом (історико-культурні, інтерпретаційні, лінгвостилістичні); 5) введення літературознавчих спецкурсів, які у ЗВО уможливають поглиблення літературознавчих знань (історії й теорії літератури, літературної критики,

герменевтики, текстології, порівняльного літературознавства та ін.) і філологічних умінь шляхом виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань (Базиль, 2012; Семенов: 2004); 6) розробити мультимедійний інтерактивний посібник із зарубіжної літератури; 7) розвиток потенціалу самостійної роботи студентів, вироблення навичок самоосвіти.

Висновки. Отже, потреба вдосконалення вищої літературної освіти є нагальною. Актуальними проблемами у викладанні зарубіжної літератури у вищій школі залишаються організаційні, методичні та інші проблеми, пов'язані, зокрема, з удосконаленням навчально-виховного процесу та методикою його здійснення, виробленням інтерпретаційних умінь і навичок майбутніх філологів, організацією дистанційного навчання та самостійної роботи студентів, матеріально-технічним забезпеченням тощо. Зазначені причини низького рівня літературної підготовки студентів-філологів можливо усунути шляхом оновлення методики щодо оволодіння студентами основними вміннями й навичками повноцінної літературознавчої діяльності, удосконалення навчально-методичного забезпечення з урахуванням поліаспектності літературознавства, ширшого застосування інформаційних технологій, подальшого розроблення методик змішаного навчання, настанов на професійно-особистісний саморозвиток студентів, формування готовності до літературознавчої діяльності та самоосвіту протягом усього життя. Перспективи дослідження вбачаємо в розробленні інноваційних навчальних курсів, подальшому виявленні можливих шляхів, методів і прийомів удосконалення літературної освіти майбутніх перекладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базиль Л. О. Роль і значення спецкурсів у формуванні літературознавчої компетентності майбутнього вчителя-словесника. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 10. С. 109–116.
2. Давиденко Г. Й. Компаративістський аналіз: методичний аспект, напрямки і нове бачення. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Вип. 2. Глухів: ГДПУ, 2003. С. 32–38.
3. Ковбасенко Ю. Й. Классика vs китч: литературный канон и литературное образование. *Текст. Язык. Человек*: сб. науч. тр. В 2 ч. Ч. 2. Мозырь, 2013. С. 224–226.
4. Козлик І. В. Про методологічні засади викладання зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. Київ, 2001. № 6. С. 9–11.
5. Кустовська І., Безбородих І. Інноваційні прийоми викладання зарубіжної літератури у закладах вищої освіти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 2018. № 1 (12). С. 148–159.
6. Марчук М., Тернопіл Т. Проблеми читання у студентів філологічних напрямлений. URL: http://yspu.org/images/6/6d/MarchukMI_TernopolTV.pdf
7. Семенов О. М. Тенденції літературознавчої підготовки у вищій школі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 12. С. 13–17.
8. Шалагінов Б. Б. Науковий та «шкільний» аналізи художнього тексту. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 6. С. 6–9.
9. Шацька Г. М. Літературний текст як засіб удосконалення комунікативних навичок у студентів-філологів. *Викладання зарубіжної літератури: проблеми та досягнення. Султанівські читання*: зб. ст. Івано-Франківськ, 2010. Вип. I. С. 142–144.

REFERENCES

1. Bazył' L. O. Rol' i znachennja speckursiv u formuvanni literaturoznavchoji kompetentnosti majbutn'ogo vchytelja-slovesnyka [The role and significance of special courses in the formation of literary competence of the future teacher-linguist]. *Pedagogichna osvita: teorija i praktyka*. 2012. Vyp. 10. S. 109–116. [in Ukrainian]
2. Davydenko G. J. Komparatyvists'kyj analiz: metodychnyj aspekt, naprjamky i nove bachennja [Comparative analysis: methodological aspect, directions and new vision]. *Visnyk Gluhivs'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu*. Serija: *Pedagogichni nauky*. Vyp. 2. Gluhiv: GDPU, 2003. S. 32–38. [in Ukrainian]
3. Kovbasenko Ju. Y. Klassika vs kitch: literaturnyj kanon i literaturnoe obrazovanie [Classics vs kitsch: literary canon and literary education]. *Tekst. Jazyk. Chelovek: sb. nauch. tr. V 2 ch. Ch. 2. Mozyr'*, 2013. S. 224–226. [in Russian]
4. Kozlyk I. V. Pro metodologichni zasady vykladannja zarubizhnoji literatury [On the methodological principles of teaching foreign literature]. *Zarubizhna literatura v navchal'nyh zakladah*. Kyjiv, 2001. № 6. S. 9–11. [in Ukrainian]
5. Kustovs'ka I., Bezborodyh I. Innovacijni pryjomy vykladannja zarubizhnoji literatury u zakladah vyschoji osvity [Innovative methods of teaching foreign literature in universities]. *Zbirnyk naukovyh prac' Nacional'noji akademiji Derzhavnoji prykordonnoji sluzhby Ukrainy*. Serija: *pedagogichni nauky*. 2018. № 1 (12). S. 148–159. [in Ukrainian]
6. Marchuk M., Ternopol T. Problemy chtenija u studentov filologicheskikh napravlenij [Problems of reading in students of philological directions]. URL: http://yspu.org/images/6/6d/MarchukMI_TernopolTV.pdf [in Russian]
7. Semenog O. M. Tendenciji literaturoznavchoji pidgotovky u vyschij shkoli [Trends in literary studies in universities]. *Ukrajins'ka literatura v zagal'noosvitnij shkoli*. 2004. № 12. S. 13–17. [in Ukrainian]
8. Shalaginov B. B. Naukovyj ta «shkil'nyj» analizy hudozhn'ogo tekstu [Scientific and «school» analysis of the literary text]. *Vsesvitnja literatura v serednih navchal'nyh zakladah Ukrainy*. 2004. № 6. S. 6–9. [in Ukrainian]
9. Shac'ka G. M. Literaturnyj tekst jak zasib udoskonalennja komunikatyvnyh navychok u studentiv-filologiv [Literary text as a means of improving communication skills in students-philologists]. *Vykladannja zarubizhnoji literatury: problemy ta dosjagnennja*. *Sultanivs'ki chytannja: zb. st. Ivano-Frankivs'k*, 2010. Vyp. I. S. 142–144. [in Ukrainian]